

Jim Peabody

Mindeord

Jan Pinborg

29. april 1937 – 24. september 1982

Af *Johnny Christensen*

Sjældent har et fag lidt så tungt et tab som de klassiske og middelalderlige græsk-latinske studier da Jan Pinborg døde i 1982, 45 år gammel. En dybtgående og mangt ændrende forskning, et bredt universitetsarbejde, en personlig indvirkning, stærk gennem den respekt og hengivenhed Jan Pinborg måtte mødes med, afbrødes brat. En egentlig vurdering af hans gerning må vente, her gives kun et omrids og en almen karakteristik.

Jan Beck Pinborg blev født i 1937. Han blev student fra Niels Steensens Gymnasium i 1955, studerede derefter ved Københavns Universitet, hvor han blev cand. mag. i klassisk filologi i 1962. 1962-64 aftjente han sin værnepligt, uden beklagelse, han blev løjtnant af reserven i artilleriet. Under værnepligtstiden blev han først deltidsansat, i 1964 heltidsansat som amanuensis ved Det danske Sprog- og Litteraturselskab. I 1966 blev han amanuensis i klassisk filologi ved Københavns Universitet. 1967 blev han dr. phil. og i 1969 udnævntes han til docent. I 1973 blev han professor i klassisk filologi ved Gerhard Bendz' afgang. 1971-73 virkede han samtidig som lektor i filosofi. Allerede i 1970-71 havde han været gæsteproffesor i Kiel ved Christian Albrechts universitetet.

Hans arbejdsplads havde siden studietiden været det i 1958 oprettede Institut for Græsk og Latinsk Middelalderfilologi (IGLM). Her foregik arbejdet med Corpus Philosophorum Danicorum Medii Aevi, der udgives af Sprog- og Litteraturselskabet. Hans lærere her var bestyreren, professor Povl Johannes Jensen og dr. Heinrich Roos. Allerede i 1961 havde Jan Pinborg ydet meget til bind II, bind IV var helt hans værk, Böethius de Dacia's *de Modis Significandis*. Bind V-VIII var han redaktør for.

Tilknytningen til Sprog- og Litteraturselskabet bevarede han, også ud over udgivelsen af »Corpus«. I 1977 blev han medlem af bestyrelsen.

Han lagde i det hele et stort arbejde i at være redaktør: jeg nævner det danske tidsskrift *Catholica* (1963-73), IGLM's serie *Cahiers de l'Institut du Moyen-Age grec et latin* (CIMAGL), fra 1972, Selskabet til Historiske Kildeskrifters Oversættelse, hvor han var i bestyrelsen fra 1977, serien *Grammatica Speculativa* (1974-81); i 1982 så han afslutningen på *The Cambridge History of Late Medieval Philosophy*, et værk som repræsenterer den drejning mod forståelsen for det logiske som han anså for nødvendig for den middelalderlige filosofihistorie. At dette mangehåndsarbejde blev en helhed skyldtes utvivlsomt Pinborg. Hans medlemskab af adskillige danske, nordiske og internationale lærde selskaber er at se først og fremmest som en følge af hans evne og vilje til samarbejde. Af Videnskaberne Selskab var medlem siden 1980.

Jan Pinborgs bibliografi afbilder hans flid, den omfatter vistnok over 90 arbejder. Men den viser også på een gang hans bredde, i emne og form, og hans evne til at forfølge et tema i dets variationer: fx spillet mellem moderne og antik-middelalderlige problemstillinger i logik og lingvistik. De større og mindre arbejder fordeler sig med omtrent halvdelen udgaver, fra Augustins *de Dialectica* til Københavns Universitets første statut, og halvdelen teoretiske arbejder, fra Stoisk sprogteori til de 15. århundredes lærdomshistorie.

Håndskriftudgaverne, af hvilke mange kom i CIMAGL, har bl. a. vist hvordan man efterhånden, ved at lede i de europæiske biblioteker, kan finde linjer i den middelalderlige forskning og universitetsundervisning som har været overset. Pinborg fik ikke blot udgivet »nye« værker af fx Roger Bacon, Petrus af Alvernia og Radulfus Brito, men også peget på nye spor som måtte følges, forfatterskaber hvis omfang og art måtte omvurderes.

Den teoretiske tolkning af den antikke og middelalderlige videnskab formidlede han i en lang række artikler, af hvilke et udvalg om logik og semantik optryktes samlet i *Medieval Semantics. Selected Studies on Medieval Logic and Grammar*, ed. Sten Ebbesen, 1984. Desuden gav han i sin disputats, *Die Entwicklung der Sprachtheorie im Mittelalter*, 1967, gennem tolkningen af læren om de såkaldte »modi significandi« et grundlag for al fremtidig forskning i middelalderens sprogvidenskab, idet han viste at man hos disse det 13. århundredes grammatikere for første gang havde en egentlig argumentation for at der fandtes en selvstændig videnskab om sproget. At skellet mellem ordklasserne var af dybtliggende semantisk

karakter, ikke blot et overfladefænomen, anså han for en grundlæggende landvinding, af blivende værdi. *Logik und Semantik im Mittelalter*, 1972, udvidede disputatsens indsigter til et udblik over den hele formalfilosofiske udvikling i middelalderen. Begge bøger vil blive stående som hovedværker i dette århundredes filosofihistoriske indsats. Interessen for den antikke sprogtænkning fik et samlet udtryk i den store afhandling om antik græsk grammatik i *Current Trends in Linguistics* 13, 1975. Selv om de mange mindre afhandlinger allerede har haft deres virkning, må man håbe på yderligere optryk i samlet form.

Jan Pinborg tog fra sine første år som universitetsansat rigelig og villig del i de administrative opgaver. Også før han blev bestyrer for IGLM deltog han i tilrettelæggelsen af dets praktiske virke. Da et klassisk institut oprettedes i 1967 var han med i den første gruppe af kolleger der søgte at organisere et gammelt fag i nye rammer. Han var i flere perioder medlem af det faglige studienævn, og i 1971-76 medlem af det Humanistiske Fakultetsråd.

Det var naturligt at en del af Jan Pinborgs undervisning, især i hans tid som professor og bestyrer af IGLM, faldt inden for det middelalderlatinske område. Imidlertid bør det ikke glemmes at han hele tiden virkede som lærer i de klassiske dele af den græske og latinske filologi. Han gennemgik fx centrale klassiske tekster som Vergil og Cicero. Markant var hans mangeårige undervisning i latinske sproglige discipliner, hvor han med held anvendte moderne lingvistiske synspunkter og metoder, en linje hans klassiske kolleger efter evne søger at videreføre. Også udadvent og tværfaglig undervisning deltog han ivrigt i. At IGLM blev hjemsted for først en »central«, senere et mere formelt »center« for middelalderstudier, ligger klart på samme linje. Herved knyttedes varige og frugtbare forbindelser mellem græsk-latinske og »folkesproglige« og historiske middelalderforskere.

Jan Pinborg var også en gavmild rådgiver og vejleder. Mange speciale- og andre afhandlinger, foruden et par disputatser, skyldte hans nænsomme stædighed deres tilblivelse. IGLM blev gennem symposier og besøg af udenlandske forskere et mødested og arne for international latinsk middelalderfilologi og -filosofihistorie.

De internationale forbindelser kom også i stand ved gæsteforelæsnin- ger i Europa og, ikke mindst i de senere år, i Amerika. Hans sidste forelæsninger og øvelser var i New Zealand. Han gennemførte dem, trods smerte og træthed, kort før sin død. Typisk var måske hans tilknytning til Polen, hvor en skolastisk tradition lever side om side med en formallo-

gisk, begge i en konstant dialektik med den aktuelle politiske og religiøse situation.

Om Jan Pinborg gjaldt det mere end om de fleste at undervisning, forskning, udgiver- og oversætterarbejde, og administration gik sammen i gensidig befordring. Forskningen var dog det grundlæggende. Middelalderen stod i centrum, men hele tiden med oldtiden som forudsætning, og med blikket frem imod vor egen tid og situation. To tankelinjer var vistnok afgørende som baggrund:

1) Middelalderen må, med alle forbehold for periodeafgrænsning, tages højtideligt som en selvstændig fremtræden af menneskelivet, vigtig for os både som en væsentlig del af vore egne åndshistoriske forudsætninger, og som noget der stadig kan øses af. At myten om den »mørke« tid må afsløres er klart. Men det er også nødvendigt at tage afstand fra den nyere, »positive« vurdering af middelalderen som en række af renæssancer. Derved indføres en falsk forankring af normerne i oldtid og nutid, med en deraf følgende neutralisering af vort forhold til de middelalderlige mennesker selv.

2) Vi kan faktisk lære af middelalderen. Inden for sit eget hovedområde: lingvistik, semantik, logik, medbragte han et grundigt og stadig udbygget kendskab til den moderne tids analytiske landvindinger. Han indså at han derved havde det bedste værktøj til dybtliggende teoretiske fortolkninger af ældre tiders ydelser inden for de sproglige og formale filosofiske discipliner. Han indgik således væsentligt i den strømning i moderne filosofi- og videnskabshistorie som har opdaget at der er et underjordisk slægtskab mellem dele af oldtidens og middelalderens filosofiske analyseforsøg og den i bred forstand strukturalistisk-analytiske drejning som megen videnskabsforståelse har undergået i vort århundrede. Pinborg mente, og havde ret til at mene, at moderne grammatikere og filosoffer med fordel kunne beskæftige sig med de middelalderlige sprogfilosoffer og logikere.

Trods sin beundring for store filosofiske systematikere som Aristoteles, Chrysippos og Thomas Aquinas, og sin erkendelse af den betydning nythomismen i det 19. og 20. århundrede fik for middelalderstudierne og åbningen mod middelalderens kultur, så var hans hjerte nok mere hos dem der dreves af tankens uro som Augustin og William of Ockham. Han kom til at lægge meget af sin forskning i at fremdrage resultaterne af det arbejde de små folk, lærere ved universiteterne i middelalderen og mere eller mindre anonyme grammatikere fra hellenismen og senere, trofast og stædigt havde lagt i at klarlægge og tilgængeliggøre deres emner. Lidet

pedantisk selv var han øm om at vi andre ikke skulle se ned på tilsyneladende pedantiske analyser af detaljer, fra Alexandrinere til nypositivister.

Et filosofisk nøgleord, tror jeg, var *articulatio*, gr. *diarthrōsis*. Det dukker op i hans skrifter lige fra den første bog (1963) om den antikke sprogteori til hæftet om »den mørke middelalder« (1981), iøvrigt noget af det mest personlige han har skrevet. Begrebet, som oprindeligt er stoisk, dækker den menneskelige erkendelses stadige rekonstruktion af virkeligheden. Ved sprogets hjælp, og under stadig skærpen af dette instrument, har mennesket en evne til, og en moralsk forpligtelse til, at fremdrage sandhed af fordom, klarhed af mørke, orden af forvirring. For at dette kan foregå må nogen en gang imellem stige op i det forhånedes elfenbenstårn og tænke sig om mens der huseres udenom. Men man skal ikke leve der. Så langt tror jeg hans egen filosofi gik. Artikulationen leder aldrig til afslutning. Tanken finder ro og hjertet mod i den kristne tro der gives os i nåde. Derved overvandt også her den sidste fjende.

En frase man ofte hører er: ingen er uundværlig. Det lyder særlig afstumpet når man tænker på Jan Pinborg. Få dage går hvor jeg ikke tænker: hvad ville han have sagt, og er ved at begynde den vante gang til hans åbne dør. Men han gjorde sit til at gøre sig selv undværlig, ved at sætte igang og lægge til rette.

Jan Pinborg var hvad man i det 18. århundrede ville have kaldt en mand af dyd. Hvis man i vor tid er bange for det ord, så lad mig bruge verbet og sige, i alt han gjorde og tænkte: han duede.

Note om mindeord og bibliografi

Mindeord er skrevet af Birger Bergh, Lunds Universitet, i Årskrift for Vetenskabs societeten i Lund 1983, og af Jan Pinborgs nærmeste elev og medarbejder dr. Sten Ebbesen, bestyrer for IGLM fra 1982, i CIMAGL nr. 41, 1982 s. III-VII, og i Årbog for Københavns Universitet for 1982, s. 31-34.

En bibliografi er udarbejdet af dr. Niels Jørgen Green-Pedersen i CIMAGL 41, 1982 s. VIII-XII.